

סדנת מפגש תרבויות בארץ ישראל תשע"ג

עורך: דן אבידן
עודכן על ידי דן אבידן, רונית בין, שרה בדיחי, מתי חי, אילן בר, חנוך כליל החורש,
גילה מיטרני, גילה פרץ, עופרה שוורץ.

מבוסס על סדנת מפגש טבע בא"י שכתבו ד"ר טימי בן יוסף וצוות הפיתוח לדורותיו¹

¹ ראה בן יוסף ושיש (עורכים). (2006) "דרך ארץ בדרכי הארץ: התוכנית החינוכית של תחום שלי"ח וידיעת הארץ" עמ' 151-152.

מפגש תרבויות בארץ ישראל
"אל תלך לפניי, כי אולי לא אצעד אחריו.
אל תלך מאחוריי, כי אולי לא אדע להוביל.
לך פשוט לצידי, והיה ידדי." (אלבר קאמי)

המסר הערכי

באחריותי לתרום את חלקי לקבלת ה"אחר" ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק לכידותה וחוסנה החברתי של מדינת ישראל.

מטרת הסדנה

טיפול לכידות חברתית בחברה דמוקרטית סובלנית באמצעות שיח סובלני ויצירת נכונות להכרת השונה ולקבלתו תוך שמירה על זהותי וערכי.

הרעיון המרכזי:

משחר ההיסטוריה מהווה ארץ ישראל מקום מפגש של תרבויות רבות ומגוונות. תרבויות אלה מתקיימות זו לצד זו ומשפיעות זו על זו. מציאות זו תורמת לגיוון והעשרה הדדיים, אך גם יוצרת מתחים חברתיים ופוליטיים. מדינת ישראל כארץ קולטת עלייה היא אמנם מדינה יהודית, אך היא גם מדינה דמוקרטית, ולכן יש בה מקום לכל אזרחיה על מגוון העדות, הדתות והתרבויות. המפגש הבלתי אמצעי יוצר הוויה וחוויה ישראלית ייחודית. על מנת להבטיח לכידות חברתית, נדרשת נכונות לקיים שיח סובלני וחברה שתאפשר לכל אדם לשמור על זהותו וערכיו. החברה תעודד את קבלת ה"אחר" כשותף לבניית החברה והמדינה ותטפח תחושת שייכות לכל אזרחיה.

קישור לסדנאות:

- **סדנת מפגש טבע:**
סדנת מפגש טבע מציגה את **מיקומה הייחודי** של ישראל במפת העולם כבסיס להבנת תופעות של טבע ואדם המתרחשות בארץ ישראל. גם מפגש התרבויות הוא תוצאה של מיקום ארץ ישראל. לכן מומלץ ללמד את סדנת מפגש תרבויות לאחר סדנת מפגש טבע.
- **סדנת ירושלים:**
סדנת מפגש תרבויות מהווה בסיס להבנת שורשי המתחים הפוליטיים בירושלים ומאפשרת לאמץ גישה סובלנית כלפי עדות ומיעוטים לצורך קיום חיים משותפים בירושלים.

המטרה והמסר הערכי בכל שיעור על פי סדר השיעורים

- א. **שיעור 1 מעבר לרציונל השיעור**
מטרת השיעור: התלמיד יגדיר את הזהות התרבותית המשותפת לחברי הכיתה.
המסר הערכי: באחריותי לברר את המשותף ביני לבין חברי לכיתה מבחינה תרבותית.

מעבר לרציונל שיעור 1

- ב. **שיעור 2 מעבר לרציונל השיעור**
מטרת השיעור: התלמיד יכיר את מאפייני פסיפס התרבויות הישראלי היום.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את תרבותו של ה"אחר" כבסיס ליצירת דיאלוג, הפריה הדדית ושכונות טובה.

מעבר לרציונל שיעור 2

- ג. **שיעור 3 מעבר לרציונל השיעור**
מטרת השיעור: התלמיד יכיר דוגמאות לעדויות נופיות ותרבותיות שהותירו תרבויות היסטוריות בארץ ישראל ויעמוד על השפעתן על תרבותנו העכשווית.
המסר הערכי: באחריותי להכיר את תרומתן של תרבויות היסטוריות שהיו בארץ ישראל, לתרבותנו כיום.
מעבר לרציונל שיעור 3
- ד. **שיעור 4 מעבר לרציונל השיעור**
מטרת השיעור: התלמיד יברר את היתרונות שמקנה החברה הרב תרבותית למדינת ישראל.
המסר הערכי: באחריותי לברר את היתרונות הטמונים בהיכרותי את ה"אחר".
מעבר לרציונל שיעור 4
- ה. **שיעור 5 מטרת השיעור:** התלמיד יתנסה במצבים שמחייבים גילוי סובלנות וינתחם.
המסר הערכי: באחריותי לאמץ דרכי פעולה לגילוי סובלנות וקבלת האחר כחלק משגרת חיי.
מעבר לרציונל שיעור 5
- ו. **שיעור 6 מטרת השיעור:** התלמיד יציע דרכים לחיזוק הלכידות החברתית באמצעות בירור חוויית הישראליות.
המסר הערכי: באחריותי לפעול לחיזוק הלכידות החברתית במדינה.
מעבר לרציונל שיעור 6
- ז. **היש"מ מטרת שיעור ההכנה ליש"מ:** המטרה תיקבע והשיעור ייבנה בהלימה לתוכנית הסיום.
היכרות עם תרבות עכשווית שונה, אחת לפחות, רישומה בנופאדם, הכרת צרכיה, ומציאת הדרכים ליצירת חיים משותפים, לצדה תוך שמירה על זהותי וערכיי.
המסר הערכי: באחריותי לתרום את חלקי לקבלת השונה ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק הלכידות החברתית במדינת ישראל.
מעבר לרציונל היש"מ

שיעור 1

תעודת זהות תרבותית – אישית וכיתתית

"יפי הקוסמוס אינו רק באחדות שבריבוי, אלא גם בריבוי שבאחדות" (אומברטו אקו)

המסר הערכי

באחריותי לברר את המשותף ביני לבין חברי לכיתה מבחינה תרבותית.

מטרת השיעור

התלמיד יגדיר את הזהות התרבותית המשותפת לחברי הכיתה.

הרעיון המרכזי

במגוון התרבויות העשיר המאפיין את מדינת ישראל עלינו לזהות את המכנה המשותף התרבותי המלכד אותנו כחברה. רק אם נזהה את המשותף לכלל, נוכל להכיר את תרומתו הייחודית של הפרט.

הכיתה בה לומד התלמיד מייצגת חברה אשר לה מאפיינים תרבותיים משותפים היוצאים נשכרים מזהותו התרבותית הייחודית של כל אחד מהתלמידים. ההכרה במשותף לצד תרומתו הייחודית של כל פרט לזהות זו יסייעו ללכידות החברתית.

קישור

בשיעור זה: נחשף התלמיד למכנה המשותף התרבותי של תלמידי הכיתה המשקף את המציאות התרבותית המגוונת של מדינת ישראל.

בשיעור הבא: יכיר התלמיד את פסיפס התרבויות שיוצר המגוון התרבותי העשיר שמאפיין את אוכלוסיית המדינה.

יעדי השיעור:

1. התלמיד יגדיר את המושג "תרבות" ויחשף לקריטריונים שבאמצעותם אנו מאפיינים תרבות.
2. התלמיד יאפיין את הזהות התרבותית המשותפת לתלמידי הכיתה על פי הקריטריונים המאפיינים תרבות.
3. התלמיד יאפיין את זהותו התרבותית האישית על פי הקריטריונים המאפיינים תרבות.
4. התלמיד יתרשם מהעובדה כי הזהות המשותפת של הכיתה יוצאת נשכרת ממגוון הזהויות התרבותיות של כל תלמיד.

מושגים:

תרבות

הקריטריונים המאפיינים תרבות

זהות תרבותית

חזרה לרציונל הסדנה

שיעור 2

הפסיפס התרבותי במדינת ישראל

" אין להתעלם מהשוני התרבותי...אך חשוב לראות גם את הדמיון "
(הרצל ובלפור חקק, מתוך "העולם הזה" 1980)

המסר הערכי

באחריות להכיר את תרבותו של ה"אחר" כבסיס ליצירת דיאלוג, הפריה הדדית ושכנות טובה.

מטרת השיעור

התלמיד יכיר את מאפייני פסיפס התרבויות הישראלי היום.

הרעיון המרכזי

במדינת ישראל מתקיים פסיפס תרבותי עשיר ומגוון המבוסס על מפגש התרבויות ההיסטורי, מפגש הדתות, התקדשותה של הארץ לדתות שונות ועל קליטת עלייה מקשת רחבה של ארצות ותרבויות. הפסיפס מתבטא בתחומים שונים: אמנות, ספרות, מוזיקה, אוכל וכו'. הכרת ה"אחר" תאפשר יצירת דיאלוג, שכנות טובה והפריה הדדית ואלה יעשירו את החברה כולה.

קישור

בשיעור הקודם: הכרנו את המושג תרבות והגדרנו את הזהות התרבותית האישית והכיתתית.

בשיעור זה: התלמיד יכיר את המאפיינים של חברה רב תרבותית וידון בחשיבות ההיכרות עם תרבויות שונות המרכיבות את החברה במדינת ישראל.

בשיעור הבא: נלמד על ארץ ישראל כמקום מפגש בין תרבויות שונות בתקופות קדומות בשל היותה ארץ מפגש ונעמוד על השפעתן על חיינו כיום.

התפתחות השיעור על פי יעדיו

1. התלמיד יסביר את המושג "אחר".
2. התלמיד יכיר את מאפייניהן של לפחות שלוש תרבויות המתקיימות כיום בארצנו (מאפיינים: שפה, דת/אמונה / אידיאולוגיה/ מאכלים / לבוש/ מנהגים / חגים / אמנות / מוזיקה / דרכי בידור. **תרבויות לדוגמה:** התרבות הבדואית, התרבות הקיבוצית, התרבות החרדית, התרבות הנזירית ועוד).
3. התלמיד יתרשם מהפסיפס הישראלי שיוצר מגוון התרבויות במדינה.

מושגי יסוד

"אחר"

פסיפס תרבויות

תרבות

חזרה לרציונל הסדנה

שיעור 3

מפגש התרבויות ההיסטורי בארץ ישראל

"מה יותר ישראלי - צבר? או אבטיח?"

לא במקרה הראשון הוא עולה חדש ממקסיקו והאחרון עולה ותיק ממצרים" (מקור לא ידוע)

המסר הערכי:

באחריות להכיר את תרומתן של תרבויות היסטוריות שהיו בארץ ישראל לתרבותנו כיום.

מטרת השיעור:

התלמיד יכיר דוגמאות שהותירו תרבויות היסטוריות בנופאדם של ארץ ישראל ויעמוד על השפעתן על תרבותנו העכשווית.

הרעיון המרכזי

לכל אורך ההיסטוריה התקיים בארץ ישראל מפגש תרבויות. חלקן עבר מן העולם ונותרו להן עדויות רק באתרים ארכיאולוגיים ובמוזיאונים, אך חלקן מיוצג עד היום בנופאדם ובתרבות שלנו. חשיפת מרכיבים אלה בנופאדם ובתרבות תחזק את הבנת תרומתו של מפגש התרבויות לעושר תרבותי. קישור מרכיבים אלה לעמים ולתרבויות שאחראים למפגש התרבויות ההיסטורי בארץ ישראל, יסייע להבחין ביתרונות של מפגש התרבויות העכשווי, שמתבטא בחיינו כיום.

קישור

בשיעור הקודם: הכרנו את מאפייני פסיפס התרבויות הישראלי היום.

בשיעור זה: התלמיד יכיר את רישומו של הרצף ההיסטורי בארץ ישראל על התרבות העכשווית.

בשיעור הבא: נלמד על היתרונות הגלומים בעושר התרבותי הקיים בישראל.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יכיר פריטים ומרכיבים בתרבותנו שהם שרידים של השפעת תרבויות היסטוריות ששלטו או חלפו בארץ ישראל.
2. התלמיד יבין כי הרצף ההיסטורי מעצב מרכיבים משמעותיים בתרבות העכשווית.

חזרה לרציונל הסדנה

שיעור 4 על היתרונות שבחברה רב תרבותית

"אדרבה! תן בליבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם"
(מתוך תפילת ר' אלימלך מליז'נסק)

המסר הערכי
באחריות לברר את היתרונות הטמונים בהיכרותי את ה"אחר".

המטרה:
התלמיד יברר את היתרונות שמקנה החברה הרב תרבותית למדינת ישראל.

הרעיון המרכזי
הגלובליזציה והתפתחות התקשורת בין העמים חשפו את היתרונות הרבים שקיום חברה רב תרבותית מקנה למדינת ישראל. מדינה שתדע למנף את ריבוי התרבויות שלה ליתרון חברתי-כלכלי, תגלה יכולת הישרדות טובה יותר, לנוכח התמורות הרבות הפוקדות את העולם בקצב מהיר מבעבר. עושר תרבותי מאפשר גיוון, יצירתיות, פתיחות, ריבוי השקפות עולם וגישות שונות בכל תחומי החיים. הבנת היתרונות של חברה רב תרבותית תסייע ליצירת פתיחות ונכונות לכיבוד האחר ולקבלתו.

קישור
בשיעור הקודם: למדנו על מפגש התרבויות ההיסטורי בארץ ישראל והשפעותיו על החברה בישראל.
בשיעור זה: נעסוק ביתרונות שבחברה רב תרבותית, ונבחן דרכים לצמצום היחס השלילי אל ה"אחר".
בשיעור הבא: נעסוק בהכרת הבסיס התרבותי המאחד והמשותף, שמקדם את כיבוד האחר וקבלתו.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד יציין יתרונות של חברה רב תרבותית (מגוון, יופי ועניין, דרכי חשיבה ויצירה, חוסן חברתי ופוטנציאל כלכלי).
2. התלמיד יציע 1-2 דרכים ליצירת אמפטיה לאחר, באמצעות טיפוח ראיית היתרונות שבחברה רב תרבותית.

מושגים:
תרבות
רב תרבותיות
פלורליזם
גישת "כור היתוך"

חזרה לרציונל הסדנה

שיעור 5 מדיבור למעשה

אני מוכן למסור את נפשי כדי שתשמיע את דעתך, למרות שאני חולק עליה
לחלוטין" (וולטר)

המסר הערכי
באחריות לאמץ דרכי פעולה לגילוי סובלנות וקבלת האחר כחלק משגרת חיי.

מטרת השיעור

התלמיד יתנסה במצבים שמחייבים גילוי סובלנות וינתחם.

הרעיון המרכזי

מפגש התרבות בארץ ישראל מזמן מצבי מפגש שונים ומגוונים. כל מפגש כזה מזמן אתגר של התמודדות עם ה"אחר" השונה ממנו והזר לי. התנסות בהתמודדות עם מצבים כאלה וניתוחם עשויה לקדם את השיח הסובלני וקבלת ה"אחר". קידום השיח הסובלני הינו במרכז הרעיון של מצבי המפגש הללו והוא בסיס חשוב לחיזוק הלכידות החברתית.

קישור

בשיעור הקודם: עסקנו ביתרונות שבמפגש התרבות המתקיים במדינה היום.
בשיעור זה: נתנסה בהתמודדות עם מצבי מפגש שונים ונתחם באמצעות דיון קבוצתי.
בשיעור הבא: נבחן דרכים לחיזוק הלכידות החברתית באמצעות בירור חוויית הישראליות.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד ייחשף למצבים מחיי היומיום בהם מתקיים מפגש עם "אחר".
2. התלמיד ינתח אירוע מפגש עם ה"אחר" שעלה בכיתה.
3. התלמיד יגדיר את המושג סובלנות ויציע לפחות שתי דרכים ל"סיום המפגש" שניתח בדרך של סובלנות.
4. התלמיד יתרגל באופן חווייתי דרכים להתמודדות עם מצבי מפגש חדשים.

חזרה לרציונל הסדנה

שיעור 6 החוויה הישראלית

"אידיאולוגיות מפרידות אותנו, אך חלומות וצער מביאים אותנו יחד" (יוג'ין יונסקו)

המסר הערכי

באחריות לפעול לחיזוק הלכידות החברתית במדינה.

המטרה

התלמיד יציע דרכים לחיזוק הלכידות החברתית באמצעות בירור חוויית הישראליות.

הרעיון המרכזי

החוויה של אזרחי המדינה היא במידה רבה תולדה של מפגש התרבות המתקיים בה. מפגש זה יוצר סוג של חוויה ייחודית שניתן להגדירה כ"חוויה הישראלית" המשותפת לכל אזרחי המדינה והמקרינה גם על התיירים הפוקדים את הארץ. בירור החוויה הישראלית כולל את היכולת לראות מצבים של מפגש בעין טובה, סלחנית ובהומור, ויכול לסייע לחיזוק הלכידות החברתית.

קישור

בשיעור הקודם: הכרנו כלים למימוש היתרונות הטמונים במפגש תרבות.
בשיעור זה: נבחן דרכים לחיזוק הלכידות החברתית באמצעות בירור חוויית הישראליות.

התפתחות השיעור על פי יעדיו:

1. התלמיד ייחשף להיבטים שונים של החוויה הישראלית באמנות (מוזיקה, שירים, סטנדאפ, תוכניות ריאליטי, סרטים) ויגדיר את החוויה הישראלית.

2. התלמיד יסביר את הקשר בין החוויה הישראלית לבין חיזוק הלכידות החברתית.
3. התלמיד יציע שני רעיונות לחיזוק הלכידות החברתית לאור חוויית הישראליות.

מושגים

לכידות חברתית (Social Cohesion)
חוויה ישראלית

חזרה לרציונל הסדנה

היש"מ

מפגש עם פסיפס התרבותיות בארץ ישראל

"אל תאהב מן הרחוקות, קח לך מהקרובות" (יהודה עמיחי, עצות לאהבה)

מטרת היש"מ

היכרות עם תרבות עכשווית שונה, אחת לפחות, רישומה בנופאדם, הכרת צרכיה, ומציאת הדרכים ליצירת חיים משותפים לצדה תוך שמירה על זהותי וערכי.

המסר הערכי

באחריות לתרום את חלקי לקבלת השונה ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק הלכידות החברתית במדינת ישראל.

הרעיון המרכזי

במדינת ישראל מתקיים פסיפס תרבותי עשיר ומגוון המבוסס על מפגש התרבויות ההיסטורי, מפגש הדתות, התקדשותה של הארץ לדתות שונות ועל קליטת עלייה מקשת רחבה של ארצות ותרבויות. היש"מ יפגיש את התלמיד באופן חווייתי ובלתי אמצעי עם הנופאדם התרבותי ויצמצם את מרחב הזרות בין התרבויות.

קישור לשיעורים בכיתה

היש"מ מאפשר מפגש בלתי אמצעי עם הרישום שהותירו ומותירות התרבויות השונות בנופאדם כמו גם מפגש עם אנשים בני/נציגי תרבויות שונות.

התפתחות היש"מ על פי יעדיו

1. התלמיד יכיר את רישום מאפייני התרבות בנופאדם (אדריכלות, מבנה דת, לבוש, סמלים, בית קברות, מוסדות ציבור).
2. התלמיד יתרשם מהמפגש התרבותי המתקיים ברחוב.
3. התלמיד יחווה מפגש עם בני/נציגי תרבות שונה משלו ומאפייני תרבותם.

חזרה לרציונל הסדנה

שיעור ההכנה ליש"מ

מפגש עם פסיפס התרבותיות בארץ ישראל

"אל תאהב מן הרחוקות, קח לך מהקרובות" (יהודה עמיחי, עצות לאהבה)

המסר הערכי

באחריות לתרום את חלקי לקבלת השונה ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק הלכידות החברתית במדינת ישראל.

מטרת השיעור

יצירת סקרנות ומוכנות לסיור על ידי צמצום מרחב הזרות.

הרעיון המרכזי

שיעור ההכנה נועד להכין את התלמיד ליש"מ בהלימה למיקומו ברצף הלימודי של הסדנה בו נמצאת הכיתה סמוך ליציאה לסיור. היש"מ יפגיש את התלמיד עם הרישום בנוף של תרבויות שונות ועם נציגי/בני התרבות. לכן יש להכין את התלמידים בשני תחומים: הכרות עם התרבות, מאפייניה והרקע ההיסטורי שלה, וכללי התנהגות נאותים לקראת המפגש הצפוי.

יעדי שיעור ההכנה

1. התלמיד יציין את מיקום האזור על גבי המפה.
2. התלמיד יציין את מאפייני התרבות אותה יפגוש ביש"מ.
3. התלמיד ימנה את כללי הלבוש וההתנהגות המצופים ממנו ביש"מ.
4. התלמיד יציב השערה או שאלת מפתח לגבי סוגיה שעליה יוכל לקבל תשובה רק ביש"מ (על ידי הצגת ממצאים מהיש"מ).
5. התלמיד יתארגן לביצוע המטלות הנדרשות ממנו ביש"מ, הן כיחיד והן כחלק מחוליית משימה.
6. התלמיד יהיה מוכן ליציאה לסיור בהיבט ההתנהגותי, הארגוני והבטיחותי.

היבטים לצמצום מרחב הזרות

1. מיקוד באזור בו מתקיים הסיור.
2. הבהרת מושגים הקשורים בתרבות אותה נכיר ביש"מ: ההיסטוריה שלה, רישומה בנוף, מאפייניה, כללי ההתנהגות והלבוש המקובלים.

היבטים ארגוניים

1. מתן הנחיות ארגוניות הקשורות בהיבטים התנהגותיים, לבוש הולם, היבטי בטיחות וביטחון ביש"מ, בהתאם לנדרש (חלוקה לחוליות משימה, ציוד, לו"ז וכו'). חלוקת משימות קבוצתיות או אישיות הקשורות בהיבטים ארגוניים (ראש חוליה, אחראי ג'ריקן, אחראי ניקוד בתחרות וכו'), היבטים לימודיים (משימת חקר, משימות הדרכה, הובלת הכיתה וכו') והיבטים חברתיים וחוויתיים (מורל, צ'זפרים, משחקים).

[חזרה לרציונל הסדנה](#)